

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

PRISPEVAJTE ZA
PARTIZANSKI SPOMENIK
V ŽELEZNI KAPLI

LETNIK V

DUNAJ, V SREDO, 6. IX. 1950

ŠTEV. 66 (338)

Verujemo v poslanstvo kulture in umetnosti

Razstava slovenskih tržaških slikarjev v Celovcu

V stremljenju, da upozna koroške Slovence z umetniško dejavnostjo Slovencev v Trstu, ki kljub življenju v zamejstvu na področju slikarstva razvijajo silno razgibanost, in ne nazadnje tudi zaradi tega, da seznanj avstrijsko ljudstvo s kulturo slovenskega naroda in na ta način zbližuje naroda-soseda, je Slovenska prosvetna zveza z veseljem posredovala slovenskim tržaškim umetnikom možnost razstave v Celovcu. Odrpne razstave v soboto, dne 2. t. m. ob deseti uri je pokazalo, da obstoja tudi med avstrijsko kulturno javnostjo veliko zanimanje za to razstavo. Okoli 50 vidnih predstavnikov kulturnega življenja in tiska na Koroškem se je na povabilo Slovenske prosvetne zveze udeležilo odprtja, ki ga je otvoril predsednik Slovenske prosvetne zveze dr. Franci Zwitter s kratkim slovenskim in nemščim nagovorom. V slovenskem je kratko dejal:

Drugič v letu doživljamo tukaj v Celovcu dogodek, ki je pomemben po svoji umetniški strani, ki pa je pomemben predvsem tudi za to, ker zbližuje naroda-soseda in pogloblja vezi med slovenskim in avstrijskim narodom. Gostovanja, razstave, medsebojni umetniški stiki doprinesejo k medsebojnemu spoznavanju in zblizanju, ki je prav danes narodom tako zelo potrebno.

Zato SPZ ni vesela razstave samo zaradi tega, ker se lahko seznanimo koroški Slovence z umetniki tržaških bratov, temveč je vzradoščena predvsem tudi zaradi tega, ker v celovški umetnostni galeriji lahko predstavi avstrijski kulturni javnosti umetniško dejavnost bratov iz Trsta, iz drugega skrajnega roba slovenske zemlje. Zavedati se namreč moramo, da vse to doprinaša visoke kulturne obresti, ki jih majhen narod, in še prav posebno narod v borbi za svoj obstoj, tako nujno potrebuje.

Če imam sedaj čast, da odprem razstavo slovenskih umetnikov iz Trsta, vam lahko zagotovim, da boste zadivljeni, kakor ste bili pred nedavnim zadivljeni ob spoznanju pesmi tržaških bratov. Umetnine tržaških bratov so namreč pričarane iz sveta naše Primorske, ki s svojo zemljo in s svojim človekom zgrabi slehernega, ki jo spozna! Razstava pa nam je hkrati tudi najlepši do-

kaz življenjske sile in ustvarjalnosti slovenskega naroda v Trstu.

Koroški Slovenci zato s ponosom pozdravljamo razstavo tržaških bratov-umetnikov, ki odpira široke perspektive razvoja slovenskega kulturnega življenja v Trstu, pogloblja zvezo med Koroško in Trstom in preko tega predvsem tudi med slovenskim in avstrijskim narodom, ki se stikata tako na Koroškem kakor tudi, čeprav na drugi način, v Trstu.

Naj v tem smislu doživi razstava popoln uspeh!

Po slovenskem nagovoru je dr. Franci Zwitter izrazil podobne misli v nemškem jeziku in poudaril, da si je SPZ zadala nalogo, da posreduje slovensko kulturo tudi

avstrijskemu ljudstvu ter se je zahvalil „Umetniškemu domu“, ko je prvič odprl vrata za razstavo slovenske slikarske umetnosti. Želel je razstavi popoln uspeh in da bi razstava doprinesla k poglobitvi kulturnih stikov med Koroško in Trstom ter hkrati k prijateljstvu med slovenskim in avstrijskim narodom.

Za njim je spregovoril za tržaške goste tov. Drago Pahor, katerega govor je ponovil v nemškem jeziku tajnik SPZ tov. Tonči Schlapper. Tov. Drago Pahor je izjavil:

V imenu skupine slovenskih slikarjev in v imenu Slovensko-Hrvatske prosvetne zveze iz Trsta se vam najtopleje zahvaljujem za pozornost (Konec na 2. strani)

Titov obisk na jugoslovansko-avstrijski meji

Izjave namestnika angleškega zunanjega ministra o razgovoru s Titom

Jugoslovanski državni šef, maršal Tito, je eno preteklih nedelj obiskal Jezerski vrh, kjer se je mudil kakih petnajst minut. K vestem nekkih avstrijskih časopisov v zvezi z obiskom maršala Tita na jugoslovansko-avstrijski meji ugotavljajo v Beogradu naslednje:

1. Maršal ni prekoračil jugoslovansko-avstrijske meje; 2. ni se sestel z nobeno politično osebnostjo katere koli države; 3. omejil se je na kratek in vljuden pogovor z avstrijskimi obmejnimi stražami; 4. na meji se je zadržal največ 15 minut in takoj nato odpotoval; 5. obisk ni imel nikakoršnega posebnega cilja razen enostavne inspekcije meje. Dozdaj ni bil izdan nikakoršen tozadevni dementi.

Na Bledu se je sestel z maršalom Titom namestnik angleškega zunanjega ministra Ernest Davies. Davies je na tiskovni konferenci izjavil, da je njegov razgovor z marša-

lom Titom potekal v prijateljskem ozračju in da mu je maršal Tito napravil vtis „zelo močne osebnosti, ki je na tekočem o sedanjem položaju“.

Na vprašanje glede mnenja maršala Tita o bodočnosti je Davies izjavil, da je maršal Tito videti poln zaupanja v zmožnost obrambe Jugoslavije proti kakoršnemu koli ogrožanju njene neodvisnosti v svetovni politiki: njegovo mnenje, da v bližnji bodočnosti ne bo nove svetovne vojne, ki ga je izrazil pred korejsko vojno, se ni spremenilo.

Na-to je Davies izjavil, da ga je njegovo tridnevno bivanje v Jugoslaviji prepričalo, da ima Jugoslavija bodočnost, ter je nato govoril o svojem sedanjem potovanju v Italijo, Grčijo, Jugoslavijo in ga označil za „zelo plodonosnega“. Namen tega potovanja, je dejal, je vzpostaviti tesne stike z različnimi vladami in izmenjati si mnenje o vprašanih vzajemnega interesa.

Zopet nadaljevanje pogajanj za avstrijsko državno pogodbo

Po dvomesečnem odmoru bodo namestniki zunanjih ministrov v četrtek nadaljevali pogajanja za avstrijsko državno pogodbo.

Splošno mnenje je, da namestniki zunanjih ministrov tudi tokrat,

ne bodo premostili mrtve točke, kot je bilo doslej še pri vseh sejah v zadnjem polletju.

Sovjetski zastopnik poslanik Zarubin je sporočil sekretariatu namestnikov zunanjih ministrov, da je že dobil navodila za prihodnjo sejo iz Moskve.

Kmečka vstaja v Abesiniji

Čeprav nalaga abesinska vlada strogo cenzuro, so kljub temu do spele v Sudan vesti o obširni vstaji prebivalstva v okrajih Godjam, v pokrajini med Tanasee in Modrim Nilom. Kmečko prebivalstvo je ubilo različne uradnike, med temi tudi od cesarja Haile Selasie imenovana dva guvernerja. Vzrok revolte so izredno visoki davki, ki so jih naložili kmetijstvu. Kmetje se poslužujejo orožja, ki so ga pobrali, ko so se umaknili Italijani iz teh pokrajin. Iz Adis Abebbe so poslali vojaške čete v provinco Godjam.

Kaj zahtevajo slovenski dijaki in kulturne organizacije v Trstu

Slovenski dijaki in kulturne organizacije v Trstu so objavile zahtevo, da se ustanovi tretji razred višje klasične gimnazije na slovenski klasični gimnaziji v Trstu. Tržaške šolske oblasti onemogočajo, da bi se vpostavljal ta razred, tako, da bi se slovenski dijaki, ki končajo II. razred višje klasične gimnazije, morali vpisati v italijanske gimnazije.

Spričo tega piše „Primorski dnevnik“, do smotrno in premišlje-

no zatirajo slovensko žolstvo v Svoobodnem tržaškem ozemlju že od leta 1945. V tem času so tržaške šolske oblasti izdale dvanaest odredb za slovenske šole. S temi odredbami je omejeno število slovenskih osnovnih in srednjih šol ter število zaposlenih učiteljev in profesorjev. Slovenski učenci morajo hoditi z ene šole v drugo, prepovedano pa je tudi ustanavljanje slovenske fakultete na tržaškem vseučilišču. (Tanjug).

V Strassburgu se še niso zedinili za evropsko vlado

V Strassburgu so po burni debati končali poletni zbor evropskega sveta. Predvidoma se bo evropski parlament v začetku decembra spet sestel, da bo nadaljeval svoje delo. Pri zadnji seji so zastopniki Italije in Francije poskusili že enkrat spraviti predlog o ustanovitvi evropske zvezne vlade na glasovanje. Po peturni diskusiji je parlament sklenil francoskim in italijanskim delegatom ustreči in je dal predlog na glasovanje. Za ta predlog pa je glasovalo samo 19 od 100 navzočih parlamentarcev.

Slikarji v Celovcu spet stavkajo

Celovški slikarski pomočniki so stopili pretekli petek spet v stavko, ker so se mezdna pogajanja na Dunaju končala z nepovoljnim uspehom. Slikarski pomočniki hočejo imeti s stavbenimi delavci izenačene plače.

Svoječasno stavko so slikarski pomočniki prekinili, da bi počakali na uspeh pogajanj na Dunaju. Takrat so sklenili s podjetniki vmesni sporazum, po katerem bi jim morali izplačevati k tedenski plači pribitek 35 šilingov za strokovne delavce in 30 šilingov za pomožne delavce. V praksi pa so slikarski mojstri ta sporazum tako izvajali, da so navedene pribitke nakazovali kot predajem in ga potem odtegnili od mezd, določenih od udruženja, kar je dejansko pomenilo celo znižanje urnih plač. Da bi torej izbojevali povoljno rešitev svojih upravičenih zahtev so se poslužili stavkovnega sredstva.

Obsojeni nemški vojni zločinci na svobodi

Po nedavnem sklepu ameriških okupacijskih oblasti, so 25. avgusta izpustili iz zaporov v Landsbergu devet nemških vojnih zločincev. Med njimi je osem bivših visokih nacističnih funkcionarjev, kakoršna sta Otto Dietrich, bivši šef tiskovnega urada nacistične Nemčije, in direktor nacističnega jeklarskega trusta ter drugi. Vse te vojne zločince so izpustili zaradi „dobrega vedenja“ pred prestano kaznijo.

Formoza

Korejo že poznamo in ni več Koreja središče svetovne napetosti, temveč Formoza. Formoza je otok na vzhodni obali Kitajske. Obsega 36.000 qkm in šteje 6 milijonov prebivalcev. Le malo odprti vzhodni del otoka pokriva z gozdovi obraščeno visoko gorovje. Zapadna stran je ravna, ima vlažno toplo podnebje in je goste naseljena. Na Formozi pridelujejo predvsem riž, sladkor in banane. Prebivalstvo je skoraj izključno kitajsko. Glavno mesto Formoze je Taipeh. Ta od Portugalcev odkriti otok so leta 1895 izročili Japonski, leta 1945 pa Kitajski.

Danes je Formoza v ospredju napetosti med Vzhodom in Zapadom. Prvič obravnavajo formozsko vprašanje pred Varnostnim svetom in sicer na pobudo Malika, ki ga je, tokrat podprla tudi Amerika, ki prav tako želi, da bi ta problem obravnavali pred Varnostnim svetom.

„Gewehr über“ - načrti za militarizacijo Zapadne Nemčije

Zapadnonemški kancler Adenauer je seznanil predsednike parlamentarnih frakcij vladnih strank in predsednika socialdemokratske stranke Schumacher-ja s svojim načrtom za ponovno oborožitev Nemčije. Načrt določa ustanovitev petih zapadnonemških divizij, in sicer treh tankovskih, ene pehotne in ene protiletalske.

Von Brentano, predsednik parlamentarne frakcije krščansko demokratske stranke, je izjavil, da so predstavniki koalicijskih strank odobrili Adenauerjev načrt za ponovno vzpostavitev nemških oboroženih sil. Pripomnil je, da ne gre za policijske sile, marveč za „vojaško obrambne enote“. Kot pogoj za ustanovitev nemške oborožene sile smatra von Brentano ustanovitev popolnoma enakopravne zapadnonemške države z revizijo okupacijskega statuta. Izjavil se je tudi za ustanovitev evropskega obrambnega ministrstva. Vprašanje ponovne oborožitve Nemčije bo verjetno pri-

šlo pred parlament takoj po končanih poletnih počitnicah.

V nasprotju von Brentanom pa se je dr. Schumacher uprl Adenauerjevemu predlogu za remilitarizacijo Nemčije, smatrajoč, da ustanovitev nemških vojaških enot ne bi imela smisla, dokler te sile ne bi mogle same jamčiti učinkovitosti obrambe Nemčije. Schumacher je v imenu svoje stranke zahteval, da bi se ohranile samo okupacijske čete, ki bi lahko branile Nemčijo pred slehernim napadom. Schumacherjevo stališče v glavnem ustreza stališču, ki ga je zavzela Velika Britanija glede na vprašanje ponovne oborožitve Nemčije.

Dne 26. avgusta je imela zapadnonemška vlada tajno sejo, posvečeno vprašanju oborožitve Zapadne Nemčije. V poročilu, ki je bilo objavljeno po seji, je rečeno samo to, da je kancler Adenauer seznanil vlado s dosedanjim potekom svoje akcije „za zavarovanje Zapadne Nemčije“.

šel dneve, ko bo mogel upati, da bo spet mandral po obrazu Evrope.“

Senator Gavin je 17. julija 1950 dejal: „Imeti moramo najmanj 25 nemških divizij, če hočemo braniti zapadno Evropo. Udeležba Nemčije pri obrambi Zapadne Evrope je nujna.“

In 10. avgusta 1950 je Churchill v Strassburgu izjavil: „Pozivam zborovanje, da zagotovi našim nemškim prijateljem, da bomo mi v služaju kakega napada njihovo varnost in svobodo ravno tako visoko cenili, kakor našo lastno, če se nam pridružijo.“

Vprašanje nemške militarizacije v zadnjih 5. letih

Niso nezanimivi izvlečki sklepov in izjav odgovornih državnikov o demilitarizaciji in militarizaciji Zapadne Nemčije v dobi kratkih petih let. Navajamo nekatere značilne glasove iz preteklih petih letih.

Potsdamska pogodba z dne 2. avgusta 1945 v členu III., podpisana od Stalina, Trumana in Attleeya, navaja: „Cilji zasedbe Nemčije so: Popolna razorožitev in demilitarizacija Nemčije, uničenje ali nadzorstvo nemške industrije, ki bi jo mogli uporabiti za vojno produkcijo. Zaradi tega naj se popolnoma in končno javno razpustijo vse nemške vojaške sile, bodisi na kopnem, vodi ali pa v zraku z vsemi njenimi organizacijami, štabi in napravami, da bo za vedno onemogočeno vsako poživljanje ali reorganizacija nemške militarizacije.“

General Robertson je dne 14. junija 1946 na tiskovni konferenci v Berlinu izjavil: „Samo ena edina pot je, ki daje jamstvo, da nemško ljudstvo spet znova ne bo poizkušalo, da bi se organiziralo v vojne namene in ta je temeljita sprememba miselnosti ljudstva.“

Dne 15. marca 1948 poroča Deutscher Pressedienst v Berlinu: „Ameriški vojaški guverner general Lucius D. Cloy je zanikal vesti, da je amerškemu zunanjemu in vojnemu ministru predložil točen načrt za ponovno oborožitev zapad-

no nemške države, kot nekaj „smešnega“.

Deutscher Pressedienst v Berlinu poroča dne 21. septembra 1949: „Pristojni uradniki ameriške vojaške vlade naglašajo s poudarkom, da ameriška vojaška vlada mednarodnih dogovorov v demilitarizaciji Nemčije ne bo kršila.“

Toda 21. septembra 1949 je Deutsche Presseagentur v Washingtonu javila naslednjo vest: „Senator George je v debati ameriškega senata zahteval ponovno upostavitve nemške vojaške sile, ki bi nastopila proti vsaki sovjetski agresivnosti. Nemčija, je dejal George, je edina dežela, ki more Zapadni Evropi nuditi izdatno varnost.“

„United Press“, Boston, poroča dne 21. novembra 1949: „General Cloy je na neki tiskovni konferenci označil upostavitve zapadnonemških infanterijskih enot „v okviru zapadnoevropskih vojaških sil“ kot zaželjeno.“

Dne 17. marca 1950 je Churchill v angleški Spodnji zbornici izjavil: „Osebnostno pravim, da dolge zapadne fronte brez aktivne pomoči zapadne Nemčije ni mogoče uspešno braniti.“ Reynold News je nato 19. marca 1950 odgovoril: Ta Churchillov predlog bo vsakega nespreobrnjenega nacionalsocialista napolnil, da bo očistil svoje škornje in

Velesejm v Trstu

Na tržaškem velesejmu v Trstu je bilo zastopanih dvanajst držav, med njimi Jugoslavija, Avstrija, Češkoslovaška, ZDA, Brazilija, Francija, Anglija, Švica, Zahodna Nemčija in druge.

Jugoslavija, ki so ji dali na razpolago 600 kvad. metrov razstavišča, veliko manj, kot je potrebovala, da bi lahko pokazala razvoj jugoslovanskega gospodarstva, je zastopana s približno 7200 večjimi in manjšimi tehničnimi izdelki, ki jih v Jugoslaviji serijsko proizvajajo. Tovarna „Ivo Lola Ribar“ je razstavila dve veliki stiskalnici pa 7000 in 7500 kg in druge izdelke. Tovarna lokomotiv v Slavonskem brodu razstavlja jugoslovanske lokomotive. Tovarna Prvomajska je razstavila deset vrst strojev, ki jih v Jugoslaviji izdelujejo po najnovejših tehničnih načelih. Tovarni „Rade Končar“ iz Zagreba in „Iska“ iz Kranja sta razstavili izdelke jugoslovanske elektroindustrije. Jugoslovanska industrija motorjev je razstavila dva kamiona „Pionir“ in „Prvenac“, tovarna motorjev v Rakovici pa dva traktorja in posebni bencinski mo-

tor. Jugoslovanske tovarne visoko preciznih izdelkov so razstavile nad 30 predmetov, med drugim tudi zadnji model krogličnih ležajev. Jugoslovansko republiko in lokalno industrijo zastopajo na velesejmu tovarna strojev v Osijeku, podjetje Zmaj“ in druge.

Ravnateljstvo velesejma se je postavilo na pristransko stališče do Jugoslavije pri določevanju prodajnih kontigentov. Jugoslaviji so dovoljeni prodajni kontigenti, v znesku samo 40 milijonov lir, dočim so Zahodni Nemčiji in Franciji, ki sta manj zainteresirani na tržaškem velesejmu, dovolili prodajni kontigent v višini 100 milijonov lir.

Prvi dan, ko je bil mednarodni velesejm v Trstu odprt, pa do 10. ure drugega dne, je jugoslovanski del velesejma obiskalo nad 5000 ljudi. Veliko zanimanje so vzbudili izdelki jugoslovanske težke industrije, zlasti tovarne „Ivo Lola Ribar“ v Železniku ter kmetijske naprave in lesna industrija.

Večina obiskovalcev velesejma je izrazila prepričanje, da sodi jugoslovanski paviljon med najboljše urejene.

Razstava slovenskih slikarjev iz Trsta

Slovenska prosvetna zveza bo priredila od 2. do 15. septembra 1950 v celovski umetniški galeriji (Künstlerhaus) razstavo slovenskih slikarjev iz Trsta.

Vljudno Vas vabimo na otvoritev razstave, ki bo v soboto, dne 2. septembra ob 10.00 uri dopoldne.

Ne zamudite prilike in si oglejte razstavo naših tržaških umetnikov.

Tako so se stvari razvile v kratkih petih letih, vsled politike interesnih sfer. Imperialisti obeh blokov potrebujejo vojake, krmo za to-pove.

Kratke vesti iz JUGOSLAVIJE

V Jugoslaviji se mudi italijanski znanstvenik, vseučiliški profesor v Peruggiji, dr. Girolamo Azi, ki je znan svetovni učenjak iz področja meteorologije in ekologije.

Dravograjska hidrocentrala je najboljša hidrocentrala v Jugoslaviji. Zvezna vlada ji je podelila prehodno zastavo in denarno nagrado.

Na tehnični visoki šoli v Ljubljani so ustanovili oddelek za fiziko. Slušateljem bo dal tisto teoretično in praktično znanje, ki je potrebno za raziskovanje fizikalnih osnov industrijskih procesov.

V Zrenjaninu grade ob sladkorni tovarni kombinat za predelavo škroba. To bo eden najsodobnejših industrijskih kombinatov te vrste v Evropi. Tovarne so v bližini surovinskih virov, tako da imajo vse pogoje za razvoj.

Verujemo v poslanstvo kulture in umetnosti

s katero ste sprejeli prvo razstavo slovenskih tržaških upodabljalnih umetnikov v Celovcu.

Tu se vam predstavlja skupina umetnikov, ki so po svojem načinu izražanja, po umetniških smereh zelo različni, vendar jih družijo poleg resničnega svobodnega hotenja po lastnem iskrenem osebnem izrazu tudi skupna želja služiti veliki ideji bratstva med narodi. Z jezikom svoje umetnosti, ki je vsem razumljiv opravljajo ti umetniki ko slikajo naš Kras, Istro, morje, našo folkloro in našega človeka veliko delo medsebojnega spoznavanja iz katerega raste tudi, medsebojno razumevanje obeh narodov živečih v Trstu. Zelo bomo veseli, če s to svojo razstavo tudi pri vas v Celovcu, ki je prav tako kot Trst stičišče dveh narodov, doprinesemo vsaj majhen delček k temu našemu stremljenju.

Verujemo v poslanstvo kulture in umetnosti in ta vera nas je privedla sem med vas, ker hočemo tudi slo-

venski umetniki iz Trsta doprinesiti svoj delež k uresničenju bratskega sožitja slovenskega ljudstva z vsemi, zlasti s sosednimi narodi.

Po končani otvoritvi so si obiskovalci z velikim zanimanjem ogledovali zares lepo in okusno urejeno razstavo, ki jo je uredil in pripravil v umetniški galeriji slikar-umetnik tov. Lojze Spacal s pomočjo slikarja umetnika tov. Bogdana Groma. Oba umetnika razstavljalca sta prispela iz Trsta, da osebno prisostvujeta odprtju razstave.

Iz živahnega in navdušenega razgovora in razmotrivanja ob slikah je bilo takoj videti, da so sprejeli razstavo vsi obiskovalci z velikim zadovoljstvom. Odlični predstavniki umetnosti so izražali nedeljeno priznanje nad razstavljenimi slikami slovenskih upodabljalnih umetnikov iz Trsta. Številna vprašanja obiskovalcev, če so slike tudi na prodaj, so potrjevali iskrenost besedi hvale in priznanja.

Otvoritve so se udeležili tudi znani kulturni delavci

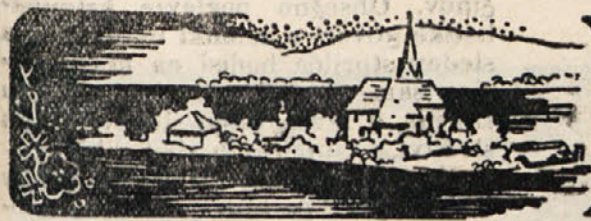
Med drugimi sta bila pri odprtju razstave navzoča umetnika-razstavljalca Lojze Spacal in Bogdan Grom, nadalje predsednik OF Svobodnega tržaškega ozemlja tovariš Branko Babič, član trgovske delegacije FLRJ na Dunaju tov. Drago Družkovič, zastopnik Ciril Metodove družbe iz Ljubljane dr. Franjo Pavlin, nadalje vladni svetnik Johannes Lindner od dežel. vlade, predsednik celovškega muzeja dr. Gotberg Moro, bivši predsednik koroškega umetniškega društva, restavrator in akademski slikar Avgust Veiter, znana celovška založnika Arthur Kollitsch in Rudolf Leon, nadalje znani umetniki, gospa Hilde dr. Frodl, gospodična Marija Lassnig, slikar Karl Truppe, arhitekt in slikar Kerndle, prof. Utho Kristl, geolog dr. Kahler in številni drugi zastopniki.

Navzoč je bil tudi predsednik Demokratske fronte delovnega ljud-

stva dr. Franc Petek in številni drugi zastopniki celovškega kulturnega življenja in raznih slovenskih organizacij.

Obisk razstave, o kateri bomo že podrobneje pisali in poročali, priporočamo vsakomur. Razstava ima svojo posebno moč in v resnici človeka popolnoma pritegne. Predvsem pa nas seznanja na najgloblji način s tržaško stvarnostjo, ker je njen najvišji izraz. To pa je tudi njen poglavitni namen, kakor je zapisal Zorko Jelinčič v uvodnih besedah v katalogu, ki je izšel ob priliki razstave: „Z razstavo v Celovcu bo vzpostavljena vez tržaške umetnosti tudi v zgodovinsko zibelko slovenskega naroda, s koroškimi Slovenci, ki žive v podobnih prilikah, izven mej svojega naroda ter pod vplivi močnega sosednega naroda. Stiki in medsebojno spoznavanje kulturno ustvarjalnih sil zamejskih Slovencev more biti tem le v oporo in v vzajemno pomoč.“

Po naši zemlji

Z zapadne narodne meje ob Zilji

Le redko se oglasimo iz našega kraja, čeprav radi prebiramo Slovenski vestnik. Žal je sedaj toliko dela na polju, da kar ne ulegnemo kaj napisati. Saj smo po večini po vseh hišah sami za vse delo, brez hlapcev in dekel. Zato pa bomo danes poročali malo več novic.

Pred nekaj tedni je v Melvičah umrla znana in spoštovana Felaherjeva mati. Zavedna in odločna žena je vzgojila svoje otroke v narodnem duhu in nikdar ni klonila, kadar je šlo za narodne koristi. Zato je tudi morala hoditi težavno pot vseh zavednih ljudi in na koncu doživeti še najtrpejšo usodo izselitve družine. Toda njene življenjske sile ni strlo nobeno preganjanje in do zadnjega je budno in z zanimanjem spremljala slovensko politično življenje na Koroškem. Veliko število pogrebcev jo je spremljalo na njeni zadnji poti in izkazalo čast neustrašeni slovenski borci.

Le nekaj tednov za tem pa je melviška cerkev dobila nove zvonove. Čeprav nekateri šovinisti niti v zvonovih niso hoteli imeti soglasje, smo se Melvičani le odločili za enotne slovenske napise. Ne bo pomagalo nič fantalinom, ki so iz jeze nad slovenskimi napisi oskrunili zvonove s katranom: zvonovi bodo peli in oznanjali za vsa bodoča leta potrebo enotnosti in bratstva na vasi in v deželi!

V Dolah so gospodarji pokrenili akcijo za skupni hlev na planini. Kljub ugovorom in prvotnemu oklevanju številnih bojazljivcev je odločnosti nekaterih uspelo, da so prodri in danes se že lahko ponašajo s krasnim, skoraj izgotovljenim hlevom na planini. Tu se je spet enkrat uresničil pregovor: V slogi je moč, v neslogi pa smrt!

Tudi pri nas na skrajni zapadni meji sovražniki šolske odredbe niso bili mirni. Zanimivo pa je, da se je zadnje leto v to gonjo vključil tudi učitelj Weinberger z Brda, ki je poskušal svoje razdiralno delo na ta-le način: otrokom v šoli je kratko dejal, „Vi ste vindičarji, jaz sem vindičar, toda vindičarsko ne bomo nikdar več govorili!“ Resnično lepa „vzgoja“, tako otroke navdušiti za

materinski jezik. Uspehi takega pouka res ne morejo biti pozitivni, pa čeprav se morda drugi učitelji bolj trudijo, da bi izpolnjevali zakonite predpise, Upamo, da drži govorica, da tega vzornega „vzgojnika“ prihodnje šolsko leto ne bo več nazaj k nam; vendar če pride v Štefan, ni mnogo pomagano: bo pač tam nadaljeval svoje ponemčevalno delo! Prav tu imamo primer, da nikakor ne zadostuje šolska kvalifikacija temveč je potrebna predvsem tudi moralna kvalifikacija!

Dobrla ves. VdU-jevski borci proti pouku slovenščine v šolah so pri nas v Dobrli vesi doživeli s svojim shodom polomijo. Shod bi moral biti že v soboto zvečer, 19. avgusta, toda ni bilo ljudi, zato so poskusili še v nedeljo dopoldne. Pa glej, tudi v nedeljo dopoldne ni bil nihče radoveden na VdU-jevske šolske reforme, zato je moral govornik od-

potovati, ne da bi mogel svoje okostenele šolske modrosti komur koli natvezti, ker starši bodo pač sami vedeli, da je za življenje koristno, če se na ozemlju, kjer se dotikata dva naroda, naučijo otroci oba jezika, v prvi vrsti svoj materinski jezik, pa tudi jezik najozjega soseda. Zaradi tega starši v Dobrli vesi samo želijo, da šolska oblast čimprej odstrani iz dobrla veške šole učitelje, ki ne poznajo narodne strpnosti.

Loga ves. — Petnajstletni ključavničarski vajenec Herman Weitsch je v torek dne 25. VIII. 1950, tako neprevidno tekkel čez cesto, da je pri tem prezrl poštni omnibus, ki je vozil iz Vrbe. Omnibus ga je podrl na tla, pri čemur je utrpel težke poškodbe na glavi.

Mače. V soboto, 26. avgusta, t. l., je umrl na Mačah delavec Valentin Vančov. Leta je že bolehal na zavratni želodčni bolezni, ki je počasi in neizprosno izpodkopavala njegovo zdravje ter ga je končno smrt rešila trpljenja. Blag mu spomin!

„Svoboda“ — mesečnik Slovenske Koroške

Slovenska prosvetna zveza v Celovcu izdaja mesečnik „Svoboda“. Na publikacijo, ki obravnava pereča kulturna, narodna, gospodarska in politična vprašanja, ki zadevajo predvsem življenje koroških Slovencev na vseh področjih, opozarjamo širše občinstvo, da se pridruži krogu naročnikov in bralcev ter sotrudnikov.

Nedavno je izšla dvojna številka „Svobode“, številka 6 in 7, III. letnika, ki je posvečena šolskim problemom na Koroškem, ki so kakor znano, vedno pereča poglavja narodno eksistenčne borbe koroških Slovencev. Vsebinska je stvarna in zanimiva ter smo že od več strani slišali izjave, ki jo ugodno ocenjujejo.

V prvem članku razmotriva dr. Lojze Ude v načelnih ugotovitvah in mislih o „Uredbi o dvojezičnih šolah in pravice staršev“. Članek osvetljuje uredbo in v naših razmerah težko in zamotano vprašanje pravice staršev, ki so jo znali na-

sprotniki slovenskega pouka, z znanimi sredstvi, izkoristiti vedno v svoje namene.

V drugem članku „Kako je ljudska šola na Koroškem tesala podobo slovenskega človeka“ nakaže dr. Karel Oswald, kako so s šolskim sistemom na Koroškem, kot preizkušnim sredstvom, ponemčevali slovenske otroke.

V tretjem članku srečamo dr. Franci Zwitterja, ki obravnava vprašanje „Rešitev šolskega vprašanja na demokratični osnovi ali upoštevanje volje prebivalstva v času monarhije“, ko je šolska oblast vedno in dosledno ravnala proti volji slovenskega prebivalstva.

Naslednji članek „Značilen primer ugotavljanja volje staršev“ je izveček iz govora državnega poslanca Žitnika v dunajskem parlamentu, dne 4. aprila 1902, kjer je na konkretnem primeru št. jakobške šole nakazal, kako so šolske oblasti sistematično prezirale in prešle resnič-

no voljo staršev, to je seve slovenskih staršev.

V nadaljnjem članku „Bilanca po petih letih veljavnosti nove šolske odredbe“ prikazuje dr. Franci Zwitter nezadovoljivi uspeh imenovane odredbe.

Nato obuja v članku „Spomini na učiteljevanje na Koroškem“ šolski upravitelj Feinig Ivo svoje spomine na težko, združeno z nešteti ovirami, a tudi lepo službovanje slovenskega narodnega učitelja na Koroškem pred prvo svetovno vojno.

Nadalje srečamo dr. Franca Mišica, ki v opisu „Nekaj spominov na moje žolanje na Koroškem“ opisuje trnjevo pot slovenskega učenca in študenta na ljudski šoli v Borovljah in na gimnaziji v Celovcu.

Dr. Šašel Josip opisuje v svojih spominih na utrakvistično šolo „Moj prvi nemški stavek“ na njegov lasten način, kako se je moral kot slovenski otrok mučiti s tujim jezikom.

V naslednjem beremo značilne citate o utrakvističnem šolstvu iz govora znanega poslanca Franceta Grafenauerja, ki ga je govoril v dunajskem parlamentu dne 3. julija 1909.

Potem je še nadaljevanje Grafenauerjevih „Moja leta“, ki jih je zbral in uredil dr. Julij Felaher ter kratka kulturna kronika in dva ponašiva v zvezani besedi: Fran Ellerjeva „Drava“ in Anton Aškercjeva „Trije popotniki“.

Še enkrat opozarjamo in nripopoljamo: naročite in berite „Svobodo“.

SPZ naznanja

Slovensko prosvetno društvo „Srce“ v Dobrli vesi bo v petek, dne 8. septembra 1950 (mali žmaren) ob 15. uri priredilo v Narodnem domu v Dobrli vesi igro

„PAVELČKOVA PIŠČALKA“

Igrali bodo otroci iz Dobrle vesi in okolice.

Prijatelji slovenske prosvete — prisrčno vabljeni!

Odbor

Slovensko prosvetno društvo na Radišah vabi na igro:

„Zadnji vitez Reberčan“

ki bo v nedeljo, dne 10. septembra 1950, ob pol treh popoldne na Radišah.

Pridite v obilnem številu in ne zamudite prilike prisostvovati lepi zgodovinski igri, katere dejanje se je odigravalo na domačih koroških tleh.

Odbor

Janko Kersnik: Kmetske slike

PONKRČEV OČA

Tam doli pod Kompoljskim gradom v zatišju dveh majhnih dolin, raztezajočih se na sever in na vzhod, je delala soseskina cesta majhen klanec.

Preko ceste vrhu klanca pa sta držali dve ozki stezi.

Vsi grajski in kmetski lovci so pripovedovali, da je tamkaj na razpotju izvrsten stan za vsakovrstno divjačino.

Zajec gnan in pojan od tulečih psov, mora pripihati, kakor so pravili lovci, kar po cesti, bodisi od desne ali leve. Lisica se priplazi in privleče po ozki spodnji stezi in njo je treba posebno paziti. Srnjak pa prilomi skozi gosto, z robidovjem prerasto grmovje; že na dve sto korakov ga lahko čuješ in na cesto pred puško mora priti.

Izvrsten stan je bil to! Tudi za srnice, lahkonoge, živooke srnice!

A po teh streljati je bilo strogo prepovedano; grajski gospodarji so varovali svojo divjačino.

Bilo je septembra meseca, ko se je že zgodaj, v hladni rosi odpravilo nekoliko lovcev iz Kompoljskega grada na lov doli v zatišje.

Bilo jih je malo krdelec. Grajski gospodar je hotel imeti nekaj zajcev, a sam ni utegnil iti nanje. Poslal je svoje lovske čuvaje, štirje so bili, in pridružil se jim je grajski učitelj, odgojevalec gospodarjevih sinov. Vedel je, da bosta mlada dva barončka spala do desetih, in do tedaj so se hoteli vsi vrniti. Pozneje se pač rosa posuši in sled izgubi.

Učitelj je bil po svojem službenem stanu med današnjimi najodličnejši lovec; postavili so ga torej na najboljše mesto, tja na soseskino cesto na razpotje.

Nič ne de, četudi ne zadene vsakega zajca; dovolj jih je tam po brežinah in čuvaji imajo bistré oči, da paznoucha ugledajo lahko že na ležišču.

Tam na obrobku vzhodne doline se je malo žarilo, ko je grajski učitelj prikorkal tja na svoj stan.

Lep mož je bil ta učitelj in še mlad.

Ni bil še dolgo v gradu in tudi ostati ni hotel dolgo, kajti študirati je mislil še dalje zase in le svoje počitnice in morda še nekaj mesecev več je hotel prebiti tukaj. In kaj! Saj je bilo tudi dolgočasno v tem gradu; v mestu je pač druga zabava.

Lov, to je bilo še edino, to je bilo še nekaj tu v teh hribih. Ta še nekoliko pomaga pozabiti teh baronovih paglavcev.

Grešak kruh je to učiteljevanje pri visokih ljudeh — hvala Bogu, da se lahko osladi, dokler smo v mestih. A na deželi!

Dobro uro že je stal učitelj tam na svojem stanu in ustrelil je bil res enega zajca, a po dveh je bil krivo pomeril. Ubitega pa je ponosno obesil na suho vejo v bližnjem borovcu.

Gonjači so se bili s psi obrnili v drugo stran in učitelj je moral čakati da se vrnejo okrog griča zopet proti njemu.

Sedel je torej kraj ceste na odrušen kamen.

Kar ga opozorijo lahke stopinje, ki so prihajale po soseskinem potu navzgor. Mlada kmetska deklica je prišla mimo. Bila je pa tudi vredna, da si jo je človek in če tudi ni bil tako mlad kot grajski učitelj, ogledal in ogovoril.

A zadnjega ni bilo treba, kajti dekle je samo postalo pred zajcem in radovedno vprašalo:

„Ali ste ga tukaj ustrelili?“

Učitelja še pogledala ni bolj nego površno.

„Tukaj, tukaj!“ reče oni, ki ni mogel z očesom od nje. „Kam pa greš ti?“ pristavlja, ker ga je ona že bolj zanimala nego zajec.

Zdaj je uprla tudi deklica svoj pogled v lovca.

Zardela je malo.

„Na polje!“ je dejala hitro in hotela dalje po cesti.

„Čakaj malo, čakaj!“ reče oni in stopi sredi poti prednjo. „Kako ti je pa ime?“

Govorec jo je hotel prijeti čez pas.

A ona se mu izmuzne.

„Vsak dan Urška!“ reče smeje in hiti navzdol.

A on je naglo zopet pri njej ter jo pridržal za roko.

„Urška? Čigava Urška si?“ je dejal.

„Pustite me, meni se mudi!“ reče ona malo nejevoljna, a vendar ji je silil smeh v zardelo lice.

„Povej mi, čigava si, potem te izpustim, prej ne!“

Govoril je to z resnim naglasom, tako da se je videlo, da misli zares izpolniti svoj namen.

Deklica je vila sem in tja svojo roko, ki jo je on krepko držal, ter pogledala po cesti gori in doli, da li nihče ne prihaja.

Sramovala se je.

„Ker ste že tako sitni,“ pravi naposled, „Tolstovršnikova sem. Zdaj me pa pustite v miru!“

In on jo je res izpustil.

Samo prej jo je še hitro prijel čez pas in jo bliskovito poljubil na male rdeče ustne.

Odrinila ga je nejevoljno in, svojo roko držeč na ustih stekla po cesti.

Kmalu je bila za ovinkom, a učitelj je še vedno stal na mestu in gledal za njo.

„Tolstovršnikova Urška!“ je dejal sam

NEKAJ BESED O

KRIMINALISTIKI

Najrazličnejša vprašanja, ki so v zvezi s kaznivimi dejanji in njih storilci že od nekdaj zanimajo široke ljudske kroge in izvršeni zločini, kazenske preiskave in sodne razprave proti zločincem so bile in so predmet splošne pozornosti. Sorazmerno zelo malo pa vedo ljudje o kriminalistiki, posebni vedi, ki se bavi z vprašanji kriminalitete.

Zlasti pri nas Slovencih, ki še nimamo tovrstne strokovne literature, vedo ljudje o ugotavljanju zločinov, o preiskavah, iskanju zločincev in podobnem bolj malo in še to v glavnem je iz kriminalnih romanov, ki pa so navadno daleč od resnice. Poljudno strokovnih del o teh vprašanjih, ki zanimajo gotovo vsakega, še nimamo v slovenskem jeziku. Te vrstice naj zato pripomorejo k vsaj bežnemu spoznanju te zanimive vede.

Kriminalistika je posebna veda o pojavih oblikah zločinov, o metodah ugotavljanja zločinov ter o izsleditvi njih storilcev, kriminalistika je torej obsežna veda ter je nje naloga proučevati načine izvršitve raznih kaznivih dejanj ter na podlagi teh preučevanj izdelati metode za čim hitrejšo ugotovitve kaznivih dejanj in izsleditev storilcev. Najlepše nam vlogo kriminalistike pokaže praktičen primer! Če nekoga najdemo obeženega samega v odprtem stanovanju, je možno, da je obeženec žrtev zločina ali pa gre za samomor. Kriminalistika je tista, ki nam pove, kdaj je možno govoriti o samomoru in kdaj je nedvomno, da je obeženec sam napravil samomor. Čim je ugotovljeno, da je samomor izključen, nas kriminalistika uči, kako je ugotoviti in izslediti storilca tega zločina.

Mnogi nepoučeni menijo, da govori o vsem tem kazenski zakonik, katerega skupno z zakonom o sodnem kazenskem postopanju smatrajo, kot edina vira za reševanje vseh vprašanj v zvezi s kaznivimi dejanji. Res sta sicer ta dva zakona, od katerih kazenska prava neke države in kazni za posamezne zločine, drugi pa predpisuje, kakšen naj bo postopek pred sodišči temeljna zakona, ki predstavljata osnovo za borbo zoper zločinstvenost, ter je poznanje njiju določb nujno potrebna vsakomur, ki se praktično ali znanstveno bavi z vprašanji zločinstvenosti. So pa še druge tkz. pomožne vede kazenskega prava, ki se bavijo s preučevanjem zločinov, zločincev in drugih vprašanj v zvezi z zločinstvenostjo,

o katerih kazenski zakonik in kazenski postopnik ne govorita; med te pomožne vede štejejo kriminologijo, kot imenujemo nauk o pojavih in vzrokih zločinstvenosti, sodne medicine, forenzično psihiatrijo, (nauk o duševnosti zločincev), penologijo, (nauk o kaznih in o vplivih kazni na zločince), kriminalno politiko, ki se bavi z vprašanjem preosnove veljavnega kazenskega prava za čim uspešnejše borbe zoper zločinstvenost, ter zlasti kriminalistiko, kot nazivamo nauk o pojavnih oblikah zločinovni tehniki kazenske preiskave. Zlasti poznanje kriminalistike je vsakomu, ki se bavi z vprašanji zločinstvenosti, nujno potrebno, kajti kriminalistika se začne tam, kjer se kazensko pravo konča, kot se je izrazil neki slavni kriminalist. Kazenski zakonik vsebuje temeljna načela zakonskega prava, sodni postopnik pa predpise, kako postopamo z osumljenci in obtoženci pred sodiščem. Toda nikjer ne najdemo v teh dveh zakonikih predpisov, kako se ugotovi ali je sploh podan zločin in ne gre morda za samomor, kako se izsledijo storilci, kako se izvrši pregled na kraju samem. Kakšna naj bo tiralica za zločince, kako naj se zaslišujejo osumljenci in pričje itd. O vsem tem nas poučuje kriminalistika, ki je, kot vidimo, ogromnega pomena, kajti prav ona pove preiskovalnim organom, kako naj se izvrše predpisi kazenskega zakona in zakon o sodnem kazenskem postopku, da bo mogoče pojasniti zločin in o osumljencu dokazati krivdo. Kriminalistika daje preiskovalnim organom to, česar se ni mogoče naučiti, v praksi v nekaj letih, kajti temelji na izsledkih najrazličnejših znanosti in desetletnih praktičnih izkustvih kriminalistov po vsem kulturnem svetu. Kot resnična se je izkazala trditev očeta kriminalistike Grossa, da bi bilo mnogo manj po nedolžnem obsojenih in krivih izpuščenih ter mnogo manj sodnih razprav nepravilno izvedenih, če bi preiskovalni organi in sodniki poznali znake in trike zločincev, sledove stopinj in druge dokaze, na kraju samem ter imeli jasnejše pojme o ugotovitvah psihiatrov. Vidimo torej, da je poznanje kriminalistike za vse, ki se bore zoper kriminaliteto, zelo potrebno in to ne samo za preiskovalce policijske organe, temveč tudi za sodnike. Pa tudi za vsakogar je vsaj bežno poznanje osnovnih pojmov kriminalistike zelo koristno, kajti pri raz-

jasnitvi zločinov lahko prav vsakdo zelo veliko koristi, če se o pravem času znajde.

Kot že omenjeno, je naloga kriminalistike proučevati vsa vprašanja v zvezi s kaznivimi dejanji in na podlagi teh preučevanj izdelati metode za izselitev storilcev kaznivih dejanj. Kriminalistika ima torej več panog. Kriminalna fenomenologija je nauk o pojavnih oblikah zločinov, (kakšni so zločinci, kakšne so njih navade, praznovanje, njih izražanje, kakšne so metode bančnih tatov, žeparjev, cestnih roparjev, ponarejevalcev denarja itd.) Kriminalna tehnika je celokupnost vseh izkušenj in pravil za kriminalistično delo (daktiloskopiranje t. j. ugotavljanje in preučevanje prstnih odtisov, ugotavljanje ponarejenosti listin s sodobnimi metodami dešifriranja itd.). Kriminalna taktika pa nas uči, kako se na najbolj ustrezen način preiskujejo kazniva dejanja in ugotavljajo storilci. (N. pr. kdaj je uporabiti policijske pse za zasledovanje, kdaj je izvesti pregled na kraju samem, kdaj je umestno povabiti izvedence itd.)

Kriminalistika je torej zelo obsežna veda in je pravzaprav celokupnost dogajanj in ugotovitev najrazličnejših ved in dolgoletnih izkušenj praktikov.

Oglejmo si, vsaj površno, o čem vse razpravlja kriminalistika.

Že prvo dejanje, s katerim oblastvo zazna za izvršeno dejanje, t. j. prijava, je predmet preučevanja kriminalistike. Znano je namreč, da so možne tudi prijave o fingiranih zločinih, s čimer prijavitelj zasleduje nek določen namen (n. pr. požigalec lastnik napravi prijavo, da bi prejel zavarovalnino, morilec fingira samomor in ga prijavi, da odvrne od sebe sum. Po prijavi se običajno izvrši pri vseh večjih kaznivih dejanjih ogled na kraju samem, ki je nadvse važen za razjasnitev vseh zamotanih primerov, kajti na njem se ugotavljajo tako imenovani stvarni dokazi, kot nazivamo dokaze, ki izvirajo iz sledov kaznivega dejanja na samem kraju zločina ali iz preiskave žrtve ali osumljenca. Samo realni dokazi, sledovi na zemlji, prstni odtisi, orodje s katerim je bil zločin izvršen) nam z gotovostjo pomagajo pri izsleditvi storilca. In ravno to je najobsežnejše in najvažnejše poglavje kriminalistike. Tako nas ta uči, kako je s skico stanovanja ali kraja, kjer je bil storjen zločin, kakšen pomen ima fotografija pri razjasnitvi zlo-

činov. Obsežno poglavje kriminalistike govori o tehniki ugotavljanja sledov storilca bodisi na kraju zločina samem ali na žrtvi ali orodju zločina, o zavarovanju sledov, o njih sleditvi, o fingiranih sledovih itd.

Važno poglavje kriminalistike razpravlja o prstnih odtisih, o ugotavljanju in preiskavi krvnih madežev, poškodb na objektu zločina, o pomenu preiskave stvari, ki jih je storilec pustil na kraju zločina kot oblačil, orožja, izpljunkov, las, itd. Kriminalistika nas uči, kako se vsi ti dokazi ugotavljajo, zbirajo, zavarujejo in kako se z njimi ugotavljajo storilci. Razen tega nam kriminalistika razjasnuje, kakšni so običajni stvarni dokazi pri posameznih kaznivih dejanjih; tako nam razlaga, kakšne načine ponarejevanja listin poznamo in kako se z modernimi tehničnimi metodami, kot n. pr. ultravioleturnimi žarki, ugotavlja ponarejenost listin. Govori nam nadalje kakšnih sredstev, metod in trikov se poslužujejo tatovi in izsiljevalci, kako ugotovimo pisca izsiljevalnega pisma, kakšne naj bodo tiralice, da bo v njih opis iskane osebe, čim točnejši in bo mogoče hitro izslediti iskanega itd. posebno poglavje kriminalistike se bavi z izpovedmi prič in osumljencev pri čemer razlaga zaradi kakšnih okolnosti nastanejo zavestne ali nezavestne netočne izpovedi. (napačne zaznave, čutne prevare, pijanost, hibe spomina). Slednjič se kriminalistika bavi tudi s tehniko zasliševanja prič in osumljencev, in daje preiskovalnim organom dragocena napotila, ki bi jih ti dosegli žele po dolgoletni praksi. O vsem tem torej razen tega pa še o alibiju, o raznih trikih obdolžencev, o zasliševanju otrok, o pisavi, o soočbi, duševnih boleznih zločincev, o grafologiji, o tajnih pisavah, antropometriji, in še marsičem drugem zanimivem razpravlja kriminalistika, ki je kot vidimo pri ugotavljanju zločinov in pojasnjevanju zločinov nadvse velikega pomena.

Umetni dež

Že večkrat smo čitali o poskusih znanstvenikov, da bi povzročili umetni dež. Take poskuse delajo tudi v Braziliji tako, da iz letal nasujejo na oblake najraznovrstnejše snovi. Na ta način povzročijo, da se izredno drobne vodne kapljice oblakov združijo v večje kaplje, ki potem padajo kot dež na zemljo. Deževati je pričelo takoj po poskusu ali pa šele nekaj ur zatem. Ko so nekega dne obsipavali oblake v višini med 1500 do 2000 m se je ulil tako močan dež, da je moral zbežati pilot iz območja, v katerem je povzročil dež. Pravijo, da se poskusi posrečijo najbolje zgodaj zjutraj ali pa popoldne med četrto uro in sončnim zahodom.

pri sebi. „To si bomo zapomnili. Nisem videl še lepšega dekletca. Malo zabave bo vendar v teh hribih!“

Kakih štirinajst dni pozneje je jel učitelj pogostoma hoditi zvečer na sprehod, kakor je sam dejal, in se je pozno vračal.

Baron se ni mnogo menil zanj, ker večere je imel proste; tudi drugi posli se niso brigali za učitelja; in če je tudi ta ali oni hlapec kako sumljivo izrekel o teh ponočnih učiteljevih sprehodih, gotovega nihče ni vedel povedati.

Znalo se je le, da hodi grajski učitelj navadno tja po dolini, na katere spodnjem koncu dobre pol ure daleč je stala samotna Tolstovršnikova hiša.

Cez dva meseca pa so baronovi odšli v mesto in učitelj z njimi.

Odslej se tudi med posli ni več govorilo o njem.

II

Kričal je in se drl na vse pretege, ko so ga nesli h krstu. V cerkvi pa so mladi župnik gospod Janez grdo gledali, ko so ga obličali z vodo in ko so mu polagali peščico soli na jeziček.

„Ponkrec naj bo, Ponkrec!“ so dejali

potem gospod Janez. „Saj nima očeta, da bi mu imena izbiral, danes pa je svetega Ponkrca god!“

Ni boter ni botrinja nista hotela ugovarjati, čeravno je bil boter že zinil, da bi bil nasvetoval drugo ime; tako je bil krščen fantič za Ponkrca.

In gospod Janez so vnovič grdo pogledali, vprašujoč malo pozneje v farovžu botra: „Koga bom pa za očeta zapisal?“

„I, se bo že oglasil, če bo hotel!“ je dejal boter in potem so gospod Janez pustili prazno tisto vrsto v krstni knjigi, kamor se ima zapisati očetovo ime, priimek in dostojanstvo.

Kričečega Ponkrca pa so odnesli domov.

Tamkaj tudi ni bil vesel dan. Stari Tolstovršnik je že od jutra sem klel in se hudoval okrog hiše in, ko se mu je zdelo dovolj, je zadel sekira na ramo ter odšel v gozd smrečje klestit. Čakati ni hotel, da prineso malega vnuka iz cerkve. Zelel in prerokoval mu je vse, samo dobrega nič.

Stara Tolstovršnica pa je brisala na tihem solze in kuhala juho za bolno hčerko. Tej je bilo slabo, silno slabo.

„Na, Uršiša,“ je dejala mati, prisedši z malim loncem v izbo, „to-le juho izprij;

Anžiška mi je kokoš poslala, tako lepo kokoš, da jo je bilo škoda klati; le pij, Uršiša, dobro ti bo delo.“

V tem je prinesla botra malega krščenca. Položili so ga v zibel in ga gugali sem in tja, kajti kričal je še vedno.

„Ali so gospod kaj rekli?“ vpraša stara mati potihoma botra.

„Dosti niso rekli,“ reče ta, „pa krstili so ga na današnjega svetnika!“

„Kako pravite,“ se oglasi bolno dekle, „kako so ga krstili?“

„Ponkrec je, Ponkrec; danes je njegov god! Gospod Janez so tako hoteli!“

„Oh, moj Bog!“ zaihti mlada mati na glas in solze jo oblijo.

„I, kaj boš jokala! V nebesa lahko pride, naj bo že Jože ali Jurij ali pa to, kar je; z gospodom se nismo mogli kregati!“ reče botra ter ziblje venomer otroka.

Tudi stara mati je brisala solze, a rekla ni nič.

„Očeta so tudi hoteli vedeti!“ pristavlja boter ter ogleduje svoje umetno na kveder šivane čevlje.

„Oh, ti ljubi Bog!“ vzdihnje Tolstovršnica.

Dekle v postelji pa je zakrilo obraz. Ta-

ko slabo ji je bilo in tudi tako hudo pri srcu.

Botra sta kmalu odšla in okoli poldne se je vrnil domov tudi stari Tolstovršnik. Sekiro je zasadil v tnilo pred hlevom in potem ogledoval pod kozolcem voz in nekaj borovih plovov, ki so se tam sušili. Naposled je šel v hišo, a po bolni hčeri ni vprašal.

Pri kosilu so vsi molčali; gospodar, hlapec in dekla; matere ni bilo.

Drugi dan pa je pri farni cerkvi zvonilo mrliču. Tolstovršnikova Uršiša je bila umrla.

Ko so jo pokopavali, je bil tudi stari Tolstovršnik med pogrebci in si je nekajkrat potegnul z desnim rokavom čez obraz.

Stara mati pa je sedela doma in vzdihovala in jokala ter zibala malega Ponkrca.

(Dalje)

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek, Vellkovec. Uredništvo in uprava: Cevalovec, Gasometergasse 10, telefon 1624/4. Za vsebino odgovarja: Rado Janežič. Tiskar: Robitschek & Co., Wien VIII., Hernalsergürtel 20. — Dopisni naj se pošiljajo na naslov: Klagenfurt 2, Postschloßbach 17.